

Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал

національно-культурної ідентичності зокрема. Відмова батьків від взаємодії зі школою мотивується тим, що зміст виховної роботи школи з дітьми застарілий, формальний, не цікавий. Батьки воліють урізноманітнення виховних форм і методів, широкого застосування інтерактивного спілкування, інтернетзв'язку та соцмереж з метою отримання інформації щодо різноманітних аспектів розвитку особистості дитини, в тому числі й про їх розвій як українця, становлення націонал-патріота. Найперспективнішими вони вважають інтерактивні форми взаємодії, коли надання консультацій, бажаної інформації, посилань, переліку літератури, посилань на цікаві сайти здійснюються за допомогою розмов у Skype, листування через Viber, Facebook.

Література

1. Формування у підлітків національно-культурної ідентичності у загальноосвітніх навчальних закладах (констатувальний етап дослідження): науково-методичний посібник / авт. кол. За заг. кер. К.О.Журби. – Черкаси: ЧОПОПП, 2017. – 83 с.

2. Крутецкий В.А. Основы педагогической психологи / В.А. Крутецкий. — М., 1972. — 90 с.

Жданович Ю.М., м. Київ

ЗМІСТ І ФОРМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ У ПРИШКІЛЬНИХ ТАБОРАХ

У статті розкрито особливості пришкільного табору, відмінні від літнього оздоровчого табору, які зумовлюють специфіку соціально-педагогічної підтримки дітей саме у пришкільних таборах, а також детермінують зміст і форми такої підтримки. Охарактеризовано основні форми та зміст соціально-педагогічної підтримки дітей, зокрема дітей із сімей вимушених переселенців.

Ключові слова: соціально-педагогічна підтримка, пришкільний табір, літній оздоровчий табір.

The article reveals peculiarities of a school camp that are different from the summer camp. These peculiarities determine the specifics of social and pedagogical support of children in school camps, as well as the content and forms of such support. The basic forms and content of social and pedagogical support of children, in particular children from families of forced migrants, have been characterized.

Keywords: social and pedagogical support, school camp, summer camp.

Організація літнього відпочинку дітей у пришкільних таборах забезпечує можливість здійснення їхньої соціально-педагогічної підтримки протягом всього року. Зокрема, працюючи з дітьми із сімей вимушених переселенців,

Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал

пришкільний табір дає більше можливостей для їхньої успішної адаптації до колективу однолітків приймаючої громади, ніж навчально-виховний процес у часі навчального року.

Можливості соціально-педагогічної підтримки у пришкільному та стаціонарному чи наметовому таборі дещо відрізняються, що зумовлено рядом чинників.

До особливостей літнього оздоровчого табору (стаціонарному чи наметовому) відносимо наступне:

- діти перебувають у таборі цілодобово протягом зміни 18 чи 21 днів;
- можливість перебувати у природньому середовищі дозволяє краще пізнати довкілля, взаємодіяти з природою, здобути навички життя в природі;
- перебування дитини поза впливом сім'ї, школи, однолітків чи іншого постійного соціального оточення, які виступають агентами соціалізації та визначають набір основних ролей та стратегію життя дитини, дає можливість дитині спробувати інші ролі, побути іншою, спробувати експериментувати зі своєю поведінкою;
- утворення тимчасового дитячого колективу з таборовиків, які незнайомі між собою, часом з різних місцевостей, характеризуються різним життєвим досвідом, уявленнями про норми поведінки, потребує, з одного боку, додаткової адаптації до нового колективу, з іншого відсутність певних стереотипів, початок діяльності нової групи, немов з нового листа, за новими спільно визначеними правилами, сприяє швидкій активізації учасників процесу взаємодії, швидкому темпу розвитку міжособистісних відносин, виконанню спільних справ, очікування і отримання результатів спільної діяльності тощо.

Пришкільний табір має свої особливості, які, з одного боку є перевагами для соціально-педагогічної підтримки дітей, а з іншого – мають ряд недоліків для такої діяльності. Охарактеризуємо їх:

- Діти перебувають у таборі протягом зміни 14 днів по 6 годин на день. Враховуючи, що безпосередньо на заняття відводиться 3,5-4 години, залежно від затвердженого режиму дня в таборі, то на окрему програму здійснення

Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал

соціально педагогічної підтримки з ним можна виділити не більше 1-1,5 години на день або через день. Це досить короткий термін, тому форми роботи соціально-педагогічної підтримки мають бути такими, щоб до них можна було залучати всіх дітей, а не лише тих, які потребують підтримки. Те ж саме стосується і змісту.

- Табір знаходиться на території школи, і хоча він може організовувати роботу гуртків, груп та інших творчих об'єднань за межами закладу у місцях, призначених для перебування дітей (спортивні бази, стадіони тощо), та все ж через короткий термін перебування в таборі протягом дня неможливо забезпечити повноцінне "життя дітей у природі". Але перебування в місті, якому діти живуть, дозволяє краще ознайомитися з соціокультурним оточенням, історичними і культурними цінностями, які знаходяться в місцевості. Це особливо важливо для адаптації дітей вимушених переселенців.

- Оскільки це табір денного перебування, то він є фактично продовженням шкільного року, але з іншою програмою навчально-виховного процесу. Тобто для дітей не змінюється їхнє найближче соціальне оточення (батьки, вчителі, школярі, друзі, сусіди), а отже, вони не зможуть навіть спробувати інші ролі. Разом з тим, соціальний педагог і шкільний психолог уже знає основні проблеми як окремих дітей, так і класів в цілому. Це дозволяє краще спланувати зміст соціально-педагогічної підтримки вихованців, не витрачаючи часу на окреме проведення діагностики і визначення проблем.

- Загони в таборі формуються згідно вікових особливостей, тому учасниками одного загону чи групи в основному є школярі з паралельних класів, або з сусідніх паралелей. Це дає можливість здійснення соціально-педагогічної підтримки, спрямованої на розвиток взаємодії, покращення стосунків між школярами.

Враховуючи зазначені особливості пришкільного табору було визначено основні форми і зміст соціально-педагогічної підтримки дітей.

Зміст соціально-педагогічної підтримки дітей спрямований на:

- успішну адаптацію дітей вимушених переселенців у нову громаду;

Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал

- виховання патріотизму, любові до української історії, культури і традицій;
- профілактику ризикованої поведінки;
- особистісний творчий розвиток кожної особистості;
- ефективну взаємодію вихованців;
- покращення психологічного мікроклімату в колективі.

Формами соціально-педагогічної підтримки, залежно від змісту було визначено: масові, групові та індивідуальні. Зупинимося більш конкретно на формах.

До масових форм соціально-педагогічної підтримки може належати будь-який масовий захід для дітей, якщо основною метою його є профілактика ризикованої поведінки, девіантної поведінки, насилля тощо; пропаганда здорового способу життя, патріотичне виховання тощо. Це можуть бути такі заходи як:

- Ляльковий театр (це може бути казка, в якій позитивний герой наділений рисами, які ми хочемо виховати, а негативному герою властива ризикована чи девіантна поведінка, він схильний до насилля, має негативні звички, які шкодять його здоров'ю тощо). Для молодших школярів є ефективним засобом соціально-педагогічної підтримки не лише переглянута лялькова вистава, але й наступне обговорення цієї вистави. Тому тут варто поєднати масову форму роботи (власне вистава) з подальшою роботою в групах (обговорення побаченого).

- Екскурсія (з метою саме соціально-педагогічної підтримки, а не лише загального розвитку особистості бажано обирати екскурсію залежно від поставленої цілі і проблеми чи її профілактики стосовно конкретної цільової групи. Якщо ціллю є патріотичне виховання та прищеплення любові до української історії та культури, то це може бути відповідний музей. Якщо завданням є налагодження взаємодії в групі вихованців чи адаптація дітей-переселенців до нових умов поселення, то це може бути прогулянка-екскурсія по місцевості (місто чи село), з відвідання основних соціокультурних центрів

Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал

чи пам'яток історії чи культури. Така екскурсія має містити бесіди, обговорення, а також ігри, що сприятиме налагодженню взаємодії.

- Конкурс – може бути спрямований як на профілактику (наприклад, конкурс на кращий плакат, газету) або ж передбачає налагодження співпраці, розвиток товариськості, здруження колективу (виступ загону, в якому всі мають взяти участь тощо).

- Колективна творча справа (КТС) – може бути однією з форм соціально-педагогічної підтримки, якщо відповідно обрано тему і завдання. Оскільки виконання КТС сприяє розвитку усіх сторін особистості: пізнавально-світоглядної (знання, переконання, погляди, ідеали), емоційно-вольової (почуття, інтереси, потреби), дійової (вміння, навички, здібності, риси характеру), а також дозволяє вихованцям долучитися до активної соціальної діяльності, то це створює оптимальні умови для набуття соціального досвіду, розвитку соціальної взаємодії, налагодженню взаємин в колективі, умінню приймати рішення, а також розвитку кожної особистості зокрема і творчого колективу загалом.

До групових форм соціально-педагогічної підтримки відносимо:

- Тренінг (наприклад, тренінги адаптації, ефективної взаємодії, спілкування, здорового способу життя, профілактики насилля, особистісного розвитку тощо). Тренінг обирається від потреби цільової групи. Кожен тренінг розрахований на 6-7 занять тривалістю 1-1,5 години залежно від віку учасників. Заняття проводяться щодня, протягом таборової зміни може бути проведено два тренінги. Слід враховувати, що для молодших школярів тренінг з такими ж цілями матиме відмінності у змістовому наповненні, відповідно до вікових особливостей.

- Етно-квест, який проводиться з метою виховання патріотизму та прищеплення любові до української мови та історії; ознайомлення з культурою, традиціями та народними промислами українського народу; порівняння культури східних і західних регіонів України та усвідомлення того, що

Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал

український народ єдиний; згуртованість команди, взаємодія між дітьми вимушених переселенців та приймаючої громади.

- Арт-терапевтичні групи (діти займаються в той час, коли в таборі відведено час на заняття гуртків. Така група працює як окремий гурток, де психолог чи соціальний педагог проводить заняття, використовуючи різні арт-терапевтичні методики, зокрема казкотерапію, ізотерапію, лялькотерапію, ігротерапію, психодраму тощо). Зміст роботи залежить від напряму соціально-педагогічної підтримки та цільової групи учасників.

- Театр, метою роботи якого є не лише творчий розвиток дітей (підготовка вистави, виготовлення костюмів та декорацій), але й розвиток ефективної взаємодії, уміння приймати рішення, долати страх, знаходити шляхи вирішення конфліктних ситуацій. Для роботи театру серед дітей обираються не лише актори, але й режисер, художник-декоратор, художник по костюмах. Діти працюють протягом зміни і на завершення ставлять виставу.

До індивідуальних форм соціально-педагогічної підтримки відносимо консультацію, бесіду та індивідуальні заняття з арт-терапії. Індивідуальні заняття зазвичай рідко використовуються у роботі табору. Але, якщо серед учасників є дитина, яка явно потребує соціально-педагогічної підтримки, то з нею необхідно займатися.

Таким чином, зміст і форми соціально-педагогічної підтримки дітей у пришкільних таборах мають обиратися залежно від конкретної цільової групи дітей, тобто, враховуючи їхні вікові, індивідуальні особливості; особливості розвитку шкільного колективу, членами якого є учасники табору; конкретні проблеми, на які буде спрямовано соціально-педагогічну підтримку.